

TE KORERORERO.

He takiwa nui tenei te mahi. He haere tonu te mahi a te tangata; kei runga hoiho, kei raro; kei te kainga, kei etahi mahi atu; kei waho, kei ro-ugahere. Na tenei ahua kaore e whai takiwa mo te tangata ki te ata noho ki te whakaaro mo nga mea o te oranga.

Mehemea ana te tangata e ata noho ana ki raro i tetahi wai, a, ka whiriwhiri i nga mahi a te tinana, me te hinengaro tera ia e kite i etahi mea rere ke, a, tera ia e miharo. Inaianei e tono ana au ki nga tangata korero o Te PIPIWHARAUAUA hei hoa whakaaro moku, kimi tahi hoki i etahi mea kei runga i te hinengaro maori kia ata kite ai tatau tahi i te mea whanoke nei i te korerorero, ara i te ngau tuara.

Kaore e roa tatau e whiriwhiri ana ka kitea e tatau tenei mea. Ko taua ko te maori he iwi tere te whakapono ki te rongo korero, ko o tatau whanaunga ko te pakeha he iwi tino tupato atu ki tenei mea ki te rongo korero. Kia kite tonu te pakeha i te korero i roto i te nupepa i te pukapuka ranei katahi ano ka whakapono. Tenei kupu aku mo te iwi katoa, tera ano hoki etahi pakeha whakapono ki nga rongo hakirikiri. Tera pea etahi o tatau e penei na, "E mohio ana matau he iwi tere tonu te pakeha ki te whakapono ki te rongo korero parau inahoki, kaore ano a Reirinete kia whakarangia, kua tae noa mai te whakatau kua ora, me te whakaponotia hoki o taua mea, a, tae ana nga kara hei whakanui; kaore rawa i roa kua kiia hoki kaore ano ia i ora. Tetahi ko nga rongo o te pakanga e tae mai nei kanui nga mea e whakahetia i muri tata iho. He tika ano tenei kupu, ofira me penei ake e au na runga pea i te ponana, i te awangawanga i penei ai. Tetahi he he pai noa iho tenei, no reira kauaka noa hei kiia, he iwi mau-korero te pakeha penei me taua me te Maori. Otira kei a koutou te tikanga.

Tena haere ano ta tatau whiriwhiri. Aka, anei ka kitea e tatau, kaore tenei iwi te pakeha e hamene i tetahi i runga i te rongo korero noa iho. Mehemea ana te pakeha ki te rongo i etahi korero whakatoa mona, ka whai ia kia kite ia i runga pukapuka, i ro nupepa ranei, a, ko tera hei pono mona.

Ko taua ko te Maori, rongo tahanga i te korero e haere ana ki te hamene, a, kei te hurihanga a te hoi tautohe, he tonu atu te kai hamene. Inaianei kua mohio tatau, kia whai pono ra ano ka kawe ai i te tangata ki te whakawa pakeha. Kua penei haere hoki nga komiti Maori, kua whai i te tikanga pakeha. Heoi mo tena tu korero.

Kua whakaac tatau inaianei, he iwi tere

tatau ki te whakapono ki te rongo korero. He mea kino tenei. He aha te putake o taua mea, he aha? Heoi ano kei roto i a tatau taua tikanga e whakapohhe ana. He aha ra he ingoa mo taua tikanga? Me tapa pea he "*whakapono kore-tiro-tiro*."

Tena whakaaro ano tatau. E! tera ano tetahi mea he whanaunga no tenei, he tamaiti pea nana. Taihoa rawa e hoatu he ingoa mona, kia ata kitea toa ahua. Inahoki ra, ka puta ana mai te korero ki te tangata, ka whakaponohia, tere tonu te kawea o taua korero ki etahi atu. Na reira ka tika kia maharatia he tamaiti na "whakapono kore-tiro-tiro," a, me hua tonu ingoa ko "*Man Korero*" Ka haere nga korero hanga noa iho nei, a, tae atu ki ona wahi me ki e tatau, te tangata tuatahi nana aua korero i pumi ko Toko. Tana korero i korero ai ki a Moko mo tetahi tangata ko ia te ingoa. I penei tana korero: "Whanatu au ki a ia e haurangi ana tera i Te Awani, ka mau te wehi. E mea ana i te pakeha o te paparakauta kia patua." Ka korerotia e Moko ki tetahi tangata ko Ika te ingoa. Ka kawea haetitia e Ika taua korero, engari ka penei tana korero: "E ki ana a Moko ki te korero a Toko, haramai nei ia e haurangi ana tera a ia kaore i ariarika. Ko te pakeha o te paparakauta ka oti te patu e ia, kotahi te pea hi i tabaetia e ia. Ka mau te wehi." Ka haere nga korero nei, a, ka tae ki a Putiputi, te whaitapo a ia. Heoi ano ko te mahuetanga i mahue ai, ara, he korero teka noa nga korero, ka hangaia e te tangata, ka kawea haetitia, ka momona haere, a, tau rawa atu he whenua ke. Kaati tera ano tetahi mea kei roto i a tatau he tamaiti na "mau-korero," ko "*whakamomona korero*" tonu ingoa.

Kaore, a, te whanoke rawa nei ki te hanga korero, ki te mau, me te whakamomona hoki he wahine. He whakatanui na taua na te Maori, "Ehara i te wahine." Mo te tane mau korero, "Me te wahine tonu tera tangata."

Ki te haere atu nei tetahi tangata i Te Kaha ki Te Horo, a, ki te hoki ki te kainga ka tonoa kia korero i nga korero o taua haere. Ka korerotia katoatia e ia nga mea katoa, tae noa ki toa tononga e te tungoungou kia marenatia raua e te puruhi i Piko. Nga rongo korero parau pai katoa te korero. Tac rawa atu ki Omaio kua kiia tae mai te reta a te Kuini kia haere atu ia mo te tunga o Rapata i Taranawara.

He tangata ano i waiho tonu i tetahi tangata e kinongia ana e ia i tona waha a kaore e mutu, nawai ra, tutua noa iho te tangata i tana mahi. Inahoki i te hokinga atu o te kai-tuhituhi o tenei korero ki te kainga i tenei tau ka rongo